

U U' ITZ'IB'A B'EN U PABLO XE' Q'U NIMAN TETZ U JESUUS TU GALAACIA

Yol ti' u u' tza'

Aatz u u' tza', a' tz'ib'an u Pablo, kamal tixo'l q'u ya'b' 48 — 53 m.t.J. A' itz'ib'av k'asu'l tu u tenam Corinto.

U Pablo ex paxsan itziil u b'a'nla chusb'al xo'l q'u aanima tikuenta u nimla departamento Galaacia tzi'. Loq' aatz b'axa, majax tu u Tioxhla Espiiritu. Pek xamtele ok unjolol aanima ti' inimal u Jesusu.

Kam koj toke' itz'ib'a, pek nitekxe'tiyan itxumb'al q'u niman tetz u Jesusu tu Galaacia. Yit'e'ch tere'n koj a' b'axa. Kaanaich motx itxuq'txun ti' u b'a'nla chusb'al b'anel. Utz tiira k'ujlel ik'u'l ti'. Pek xe't motx toksa tetz q'u Israeel aas ministeer sinima u o'tla mantaar, u tuq'ayb'al q'u Israeel. Ech nital tu u 4.13-15. Utz tab'i u kam u Pablo tzi'. Echtzixe't itz'ib'a u u' tza' ti' iyaal b'iil utz, ti' toksal tu jik. Tan kantu' aas ye' ko'xh tiil nimotxtok va't chusb'al tivi'. Utz ni'xhtal te aas kam b'anel tu u atinchil tu u b'a'nla chusb'al. Nital te majte aas ato'k ka'vatzla chaj aanima tixo'l; niman tetz u Jesusu aas nimotxtale'. Ech tiira a' nital tu q'u aa Galaacia aas a' ib'o'q'ol tii samotxk'uje' ik'u'l ti' inimal u Jesusu. Utz ye'xhkam nitxakunku vinimal u o'tla mantaar.

A' u jatxb'al tib' q'u yol tu u u' tza'.

- 1) 1.1-9 Ech ixet u u' tza'.
- 2) 1.10—2.21 Nital u b'a'nla chusb'al va'l tal tu u Pablo.
- 3) 3.1—5.12 Nitale' aas ta'xh u Jesusu nichitpun q'u aanima tu paav.
- 4) 5.13—6.10 Nitale' aas vatzil inimal u o'tla mantaar, a' ib'o'q'ol si'an tii tib'ilaj. A' si'an q'u kam isa' u Tioxhla Espiiritu.
- 5) 6.11-18 Ech vitzojpu q'u yol tu u u' tza'.

U U' ITZ'IB'A B'EN U PABLO XE' Q'U NIMAN TETZ U JESUUS TU GALAACIA

**Ichajlichil q'u niman tetz u Jesusu
tu Galaacia**

1 1-2 Nunq'ilab'enex jank'al ex, ex niman tetz u Jesusu tikuenta Galaacia. A' unmol q'u niman tetz u Jesusu q'u'l atil sunk'atza, in Pablo ichaj u Jesucristo. Tan yit' vinaj koj oksanin utz, yit' vinaj koj chajonin. Pek u Jesucristo oksanin tuch' u Tiohx. Aya' u kuTat va'l q'aav itz'pixsan u Jesusu xo'l q'u kamnaj. **3** Ech atil koj vib'a'nil u Tiohx sek'atza tuch' u paas tetaanima va'l nitaq' u Tiohx, u kuTat utz, va'l nitaq' u kuB'aal Jesucristo. **4** Tan kam qi' ti' qeesal tu q'u kupaav, aya' q'u onkonil nib'anax tu u tiempo cheel. Tan ech vitxumb'al u Tiohx qi', u kuTat. **5** Ech tetz u tokeb'al q'ii b'enamen, ech ko'xh ib'ena'. A'i.

**Viyaal q'u aa Galaacia ti'
vixaane'l k'atz u b'a'nla chusb'al**

6 Nitekisotz unk'u'l setaq'o, ex aa Galaacia. Tan ye' ko'xh tiil mexaane'l k'atz u Tiohx va'l sik'lenex tu u b'a'nil k'atz u Cristo. B'enyu ek'u'l ti' va't paartenla chusb'al. **7** Loq' yit' ti' koj aas nojla b'a'nla chusb'al va't

va'l tzi', pek soztsamal ek'u'l ni'an unjolol q'u aanima q'u'l nichusun sete. A' isa' iyuut vib'a'nla chusb'al u Cristo tuch' unjot ye'xtxojla chusb'al. **8** Ech a' ik'ulel tiira sozschil si'an u aanima va'l paarten chusb'al sichus texo'l aas yit' ela koj tuch' u b'a'nla chusb'al va'l alel sete vaq'o. Ech ye' enima k'uxh aal o' sa'alon va't chusb'al sete. Utz k'uxh ma'j aanjel tu amlika sa'alon majte tan, inujul koj atzi'. **9** Alel nal sete vaq'o. Utz nunka'paju talaxe' aas: —Oj ab'il sapaxsan itziiul va't chusb'al sete aas paarten vatz u b'a'nla chusb'al va'l nimamal setaq'o, altaj tz'ejb'al tzii yol ti'.— Texhin.

Q'u kam tal u Jesusu tu u Pablo

10 Aatz in, a' koj unsa' aas b'a'n in vatz q'u aanima. Pek a' unsa' aas a' b'a'n in vatz u Tiohx. Tan oj a' nunchoke' aas b'a'n sab'enk'in tu aanima, yit' in tere'n koj taq'onom u Cristo atzi' oj echi.

11 Ech a' unsa' setootzaji hermanos, aas yit' icheesa'm koj aanima u b'a'nla chusb'al va'l nunpaxsa talax sete tza'.

12 Tan vinaj koj chusun ve. Utz

k'atz koj vinaj unchab'av el.
Pek jik chit u Jesucristo
k'uchun ve.^a

13 Tan ab'imal setaq'o atzi' kam b'anel tu vuntxumb'al ma'x tiempo, aas atich'in tu u uq'ayb'al tetz q'u Israeel. Tan iq'omich unyak'il ti' tojchal q'u niman tetz u Jesusu. A' nichvitz'a isotz-sale'.^b **14** Techalich untxumb'al ti' u uq'ayb'al nimamich vaq'o tzi'. Paalnajin vatz q'u vetz ch'iieel q'u'l ela vuq'ayb'al tuch'. Tiira sib' nichb'enku ve aas niqelax q'ul ikostuumbre q'ul unk'uy unmam tz'ib'amal.^c **15** Pek tiira tu u Tiohx elka aas itxaa'in. Utz vetisik'le'in tu vi-b'a'nil aya'xchen aas ye'sajenich vitz'pe'. Anko'xh atich'in k'atz unnan. **16** Ech vootzajit viK'aol taq'o. Tan a' visa' vi' se'nunpaxsa talax vib'ii xo'l q'u puera aanima. Echixe'at ye'xhkam vab'i untxumb'al tu mal'j aanima aas kam sunb'an ti' en ipaxsal itziiul. **17** Niko'xh b'enkojin tu Jerusaleen ti' tab'il untxumb'al xe' q'u'l ichaj nal u Jesusu sunvatz. Pek a' b'enk'in tu Araabia. Utz yakich paj q'aav b'enin tu Damasco.^d

18 Pek xamtich tek tuul, b'enin tu Jerusaleen. A' chit ma'tich ipaal oxva'l ya'b', ex vil u Lu'. Utz 15 q'ii unb'anka tzixe'. **19** Utz ye'xhab'il va'toj q'ul ichaj u Jesusu vila. Ta'xh vil u Jacobo, vitza'q' u kuB'aal Jesusu.^e **20** Vatz Tiohx nivale' aas inujul q'u kam nuntz'ib'a tza'. Yit' in koj txub'a'lom.

21 Unchee' xamtel paj tuul, b'enin tikuenta Siiria tuch' tu Ciliicia. **22** Utz ye'ich tootzaj unvatz q'u niman tetz u Jesusu q'u'l tikuenta Judea. **23** Pek ta'xh nichmotxtab'i talax vi' ech tza': —Aatz va'l nich'i'an ik'u'l qi' ma'x tiempo, aal nitekipaxsa itziiul u b'a'nla chusb'al tetz u Jesusu cheel, k'uxh aal nichtitz'a isotzsal b'axa.— Chia. **24** Ech nichmotxtoksa iq'ii u Tiohx vi'.

U taq'ax nimal ik'u'l u Pablo ti' u tijle'm tu q'ul ichaj u Jesusu

2 1 Unchee' aatz ma'tich ipaal kaalaval ya'b' tuul, b'enpajin tu Jerusaleen. A' unmol b'enin u Bernabee. Antu u Tito viq'o b'en vi' majte.^f **2** Utz k'uxh b'enin tan, Tiohx alon ve aas sab'enin. Ech ta'xh unmol

^a **1.12** Choktaj Q'u B'a'nla Chaj Kam B'anel (Hechos) 9.3-6; 22.6-10; 26.13-18.

^b **1.13** Choktaj Q'u B'a'nla Chaj Kam B'anel (Hechos) 8.3; 9.1-2.

^c **1.14** Choktaj Q'u B'a'nla Chaj Kam B'anel (Hechos) 22.3.

^d **1.17** Aatz u Araabia nital tza' tzi', anko'xhtu' va'l Negueev vatz q'u Israeel cheel tikuenta aal iku'e'. Choktaj Q'u B'a'nla Chaj Kam B'anel (Hechos) 9.20.

^e **1.19** Choktaj Q'u B'a'nla Chaj Kam B'anel (Hechos) 9.26-30.

^f **2.1** Choktaj Q'u B'a'nla Chaj Kam B'anel (Hechos) 11.30; 15.2.

yolonin tu ma'l moli'b' q'u q'esala q'u'l atil talchu xo'l q'u niman tetz u Jesusu. Utz val te aas a' nunpaxsav itziil u b'a'nla chusb'al xo'l q'u puera aanima. Motx tab'i vaq'o. Tan b'a'n si'ane' aas ye'xtxoj siatz va'l nunb'ane'. Utz lumb'an tetzan u aanima va'l niko'xhit'aspo'k b'ioj; ye'k inujul til sauponka.

3 Ech b'a'n ko'xh elka. Tan ye't motx iya'lu u Tito, vunmol, aas si'an u kostuumbre ti' itzok'ax el b'iil ichi'l, k'uxh puera aanima. Tan griego u Tito. 4 Ye'xhkan tala k'uxh atich unjolol aanima tu kuxo'l aas jolol k'aab'anal. Hermano aas nitale', pek niko'nichuli. A' ko'n motx ex isaji aas ni tzik kunima u o'tla mantaar oj ye'xhkam. Tan oj niqaq'ka satile', a' isa' satal qe aas sa'pajq'aavkunima. Ech u kuqitztu je' qib' jaq' u o'tla mantaar taq'o aas nitale'. Pek nojchit chitelo' ti' inimal u Cristo Jesusu. 5 Pek loq' niko'xh b'oj qaq' qib' te aas siya'lu'o' ti' inimale'. Tan a' kusa' aas ta'xh inujul sanimal texo'l u b'a'nla chusb'al.

6 Ech ye'xhkam ma'j motx tal q'u q'esala ve ti' va'l nunb'ane'. Tan k'uxh atich chit talche' vet-i'anka, a' ko'xh tzii. Tan ye'k tel aanima vatz u Tiohx. 7 Pek yakich motx tila aas u Tiohx aq'onnaj vijle'm ti' ipaxsal itziil u b'a'nla chusb'al xo'l q'u puera aanima. Echa' u tijle'm u Lu'

aq'el tu u Tiohx ti' ipaxsal itziil u b'a'nla chusb'al xo'l q'u Israeel. 8 Tan aatz u Tiohx, anko'xh va'l atil k'atz u Lu', vichaj ti' ipaxsal itziil u b'a'nla chusb'al xo'l q'u Israeel, va'l atil sunk'atza ti' ipaxsal itziil u b'a'nla chusb'al xo'l q'u puera aanima. 9 Ech aatz motx tiltu vi-b'a'nil u Tiohx sunk'atza, aal tiira motx taq' nimal kuk'u'l, in tuch' u Bernabee. A' b'anon u Jacobo tuch' u Lu' utz, tuch' u Xhan, q'u'l tiira ib'o'q'ol tatin xo'l q'u niman tetz u Jesusu. Ech u techlal aas aya'l ik'u'l qi' ti' kub'en xo'l q'u puera aanima. Utz samotxkaa xo'l q'u Israeel. 10 Ta'xh motx ijaj qe aas sakuloch q'u me'b'a' tixo'l. Ech vooje'lansa ib'anax u kam motx ijaja tzi'.

Viyaal u Lu' ti' q'aav tok ti' inimal u o'tla mantaar

11 Pek aatz opon u Lu' tu Antioquia, tiira unyaa. Nichtek-ik'ulo'k ti' tan, ye'xtxoj q'u kam nichiane'. 12 Tan aatz b'axa, nichtechb'un tuch' puera aanima. Pek aatz tek i'an xamtele, ichok ixaane'l k'atz q'u puera aanima. Tan tila opon unjolol Israeel, niman tetz u Jesusu. Aya' q'ul imol u Jacobo. Ech ye'kan tek nichtechb'un tuch' q'u puera aanima. Tan nichixo'va aas kan chaj satal q'u niman tetz u Jesusu ti' q'u'l Israeel. 13 Utz antu tek unjot

§ 2.12 Choktaj Q'u B'a'nla Chaj Kam B'anel (Hechos) 11.2-17.

q'u niman tetz u Jesusu q'u'l
Israeel, nichian tetz va'l nich-
iq'esali ib'anax u Lu' tzi'. Aal
antu u Bernabee b'en ti' vi-
ka'vatzil majte.

14 Ech aatz vilta' aas yit'e'ch
nimotxi'ane' vinujul va'l nital u
b'a'nla chusb'al, val tu u Lu' vatz
q'u niman tetz u Jesusu ech tza':
—Lu', nitekasotzsa ik'u'l q'u
puera aanima q'u'l oknaj ti'
inimal u b'a'nla chusb'al. Tan
k'uxh axh Israeel, nichnala'ane'
aas niiq'o tetz vikostuumbre q'u
puera aanima. Ye'kan nicha'an
q'u kostuumbre tetz q'u Israeel.
Utz ye'xhkantut'. Pek aatz cheel,
a' tepaj na'an q'u kostuumbre
tetz q'u Israeel siatz. Utz sa'tek-
motxtitz'a atzi' aas ministeer
sinima u o'tla mantaar majte.

Vichitpu q'u aanima tipaav q'u'l saniman u Jesusu

15 Aatz o', o' Israeel tu qitz'-
peb'al, qootzajle nal u Tiohx.
Tan nichkunima u o'tla mantaar.
Ech yit' ela koj o' aa paav tuch'
q'u puera aanima aas niqale'.

16 Pek aatz cheel, qootzajlu
teku'en aas ye'xhab'il ko'xh mal'
sa'aq'ax b'ens b'a'n tu u Tiohx ti'
inimal u o'tla mantaar. Tan a'
nitaq'ax b'ens b'a'n tu u Tiohx
q'u'l nik'uje' ik'u'l ti' u
Jesucristo. Echixe'at k'ujlel tek
kuk'u'l ti' u Jesucristo. Ech
vettaq'lub'eno' b'a'n u Tiohx.
Loq' yit' ti' koj inimal u o'tla
mantaar. Tan paat ye'xhab'il

saaq'ax b'en b'a'n vatz u Tiohx
ti'.^h

17 Ech k'uxh vet'ok'o' k'atz u
Cristo tan, a' kusa' sachitp'o' tu
q'u kupaav. Pek aatz tu va'l
na'ane', aya'l kala aal tu paav vet-
b'enk'o' ti' inimal u Cristo. Utz
yit'e'ch koj. **18** Tan a' niaq'on-
b'enins aa paav va'l untz'oj sa-
pajq'aavunb'an q'u kam q'u'l
aq'eltekka vaq'o. Ela tuch' sa'paj-
q'aavunlak u otzotz atzi' va'l
yook'ixsamal tek vaq'o. **19** Ech ti'
atko'xh inimal u o'tla mantaar
vetvila aas nikojiloch'in.

Pek aatz cheel, ela tuch' kam-
ye'lin vatz u o'tla mantaar ti'
inimal u Cristo. Loq' itz'lelin vatz
u Tiohx. **20** Ech yit' in tere'n koj
va'l itz'lelin cheel tan, kamnaj
tek q'u tacha'v vunchi'l vatz
kurus ti' vikam u Cristo. A' tek
itz'lel sunk'atza u Cristo. Ela tek
vatin tuch'. Utz k'uxh itz'lelin tu
vunchi'l tza' tan, a' k'ujlel
unk'u'l ti' viK'aol u Tiohx. A' va'l
ib'an tii vi' utz, aal taq' tib' tu
kamchil vi'. **21** Echixe'at
ye'xhkam nivaq'ka elo'p vib'a'nil
u Tiohx tzi'. Tan ye'xhkam sa-
txakunku vikam u Cristo koj
atzi', untz'oj ti' inimal u o'tla
mantaar sataq'vub'eno's b'a'n u
Tiohx.— Texhin te.

Vib'o'q'ol u k'uje'ich k'u'l ti' u Cristo vatz u o'tla mantaar

3 1 iTiira ex txoxkin, ex aa
Galaacia! ¿Ab'il vetsotzsan
ek'u'l ti' inimal vinujul? Tan tiira

^h 2.16 Choktaj u Salmos 143.2.

vatzsaj unchus sete aas ti' q'u kupaav kam u Jesus vatz kurus. **2** Pek savab'i sete. ¿Tiq'aq'al tzik enimat u o'tla mantaar vetek'ul u Tioxhla Espiiritu, pek oj tiq'aq'al enimat u yol ti' u Jesus? **3** ¡Tiira ex kalab'tzii! Tan enima u Tioxhla Espiiritu b'axa. Pek aatz cheel, a' tek netale' aas ti' inimal q'u kostuumbre tetz chi'l sab'enexs b'a'n vatz u Tioxh. **4** Utz sib'la tza'l paalnajk'ex ti' va'l nichenima b'axa. ¿Vetko'xh-etaq'luka elo'p echil tzi' tzik? Vet chitu' atzi' oj ye'k itxa'k nenache'. **5** Tan yit' ti' koj inimal u o'tla mantaar ek'ul u Tioxhla Espiiritu tu u Tioxh. Utz ti' koj u o'tla mantaar i'an q'u txaichil texo'l, pek ti' enimat va'l etab'i.

U nuk'u'm i'an u Tioxh

**tuch' u Abrahaam,
ti' u k'uje'ich k'u'l ti' u Tioxh**

6 Tan echa' u Abrahaam, k'uje' ik'u'l ti' q'u yol tal u Tioxh te. Echixe'at b'ens jikom tu u Tioxh. **7** Ech ootzajitaj tan, ab'il q'u'l k'ujlel ik'u'l ti' u Tioxh, echa' va'l i'an u Abrahaam, a' q'u nojla itu'xh ixalam u Abrahaam.ⁱ **8** Tan alel nal tu u Tioxh tu viyolb'al, aas sak'uje' ik'u'l q'u puera aanima ti'. Utz sab'en b'a'n vatz u Tioxh. U Tioxh b'axab'san talax u b'a'nla chusb'al tu u Abrahaam.

Tal te ech tza': —Sai' ku'en k'uxh sik'ul u b'a'nil q'u tenam tu u vatz amlika tx'ava' kajayil.— Texh te.^j **9** Ech toke' aatz q'u aanima q'u'l k'uje'y ik'u'l ti' u Tioxh, antu nik'ul u b'a'nil va'l alax tu u Abrahaam.

U toke' aq'ax u o'tla mantaar

10 Tan kajay q'u'l a' chit k'ujlel ik'u'l ti' inimal u o'tla mantaar, atil jaq' tz'ejb'al yol. Tan tz'ib'amalka tu u o'tla mantaar ech tza': —Jaq' tz'ejb'al yol atilku q'u'l ye' nitole' ti' inimal u mantaar kajayil. Tan ministeer sanimal u mantaar kajayil.— Chia.^k **11** Utz ye'xh-ab'il ma'j sab'en b'a'n vatz Tioxh ti' inimal u o'tla mantaar. Tan tz'ib'amalka majte aas:

—Aatz u jikomla aanima vatz Tioxh, sa'atin itiichajil tu b'enq'ii b'ensaj oj ta'xh sak'uje'k ik'u'l ti' u Tioxh.— Chia.^l

12 Tan aatz tu u o'tla mantaar, yit' ministeer koj sak'uje' ik'u'l q'u aanima ti' u Tioxh. Tan a' nital u o'tla mantaar aas:

—Aatz u aanima va'l nojchit so'ole' ti' itzojpil va'l nital u mantaar, a' va'l si'itz'pu vatz Tioxh.—^m

Texhtu'.

ⁱ **3.7** Choktaj u Geenesis 15.6.

^j **3.8** Choktaj u Geenesis 12.3.

^k **3.10** Choktaj u Deuteronomio 27.26.

^l **3.11** Choktaj u Habacuuc 2.4.

^m **3.12** Choktaj u Leviitico 18.5.

13 Pek aatz o', vetitoolo' u Cristo jaq' u tz'ejb'al yol tetz u o'tla mantaar. A' ijan u tz'ejb'al yol sukuvatzil aas ije' vatz kurus qi'. Tan tz'ib'amalka aas: —Tz'ejb'al yol niku' ti' va'l nije' vatz kurus.— Chia.ⁿ **14** Ech k'uxh ech i'ana, a' isa' sik'ul u b'a'nil q'u puera aanima majte, tiq'aq'al u Cristo Jesusu va'l tal u Tiohx tu u Abrahaam. Ech tu vik'uje' kuk'u'l ti' sakuk'ul u Tioxhla Espiiritu va'l alel taq'o.

B'a'n sanimal u Tioxhla Espiiritu vatz u o'tla mantaar

15 Hermanos, etootzajle kam ni'an q'u aanima aas ni'an ma'j itraate tib'ilaj. Ministeer nitz'ib'a tu u'. Utz ta'xhtu' va'l oj ma't ib'anax firmaar ma'l traate, k'uxh tetz ko'n aanima, ab'il tere'n tech ti' teesale' utz, ti' itz'ajsal ok q'u yol tuul. **16** Utz echat ko'xh viyol u Tiohx, ye'xhkam nijalpe'. Ye'xhkam nijalpu q'u b'a'nil q'u'l tal tu u Abrahaam tuch' ti' vitu'xh ixalam. Tan ti' ko'n ma'l vitu'xh ixalam yolonka. Ye't tala: —q'ul itu'xh ixalam.— Chi koj. Yit' sib'al koj nitale'. Pek ma'l ko'n nitale'. Tan: —vitu'xh ixalam.— Chia. Utz a' nital u Cristo.^o **17** Utz ¿kam toke' nival ech tzi'? Pek a' unsa' saval sete aas anko'xh txaklel cheel u yol tal u

Tiohx tu u nuk'u'm tuch' u Abrahaam. Ye'xhkam nisotzsal tu u o'tla mantaar. Tan xamtel ul u o'tla mantaar. A' tule' aas 430 ya'b' ma'tich i'antu u nuk'u'm u Tiohx tuch' u Abrahaam.^p **18** Tan oj ti' inimal u o'tla mantaar su'ulku u b'a'nil va'l tal u Tiohx tu u Abrahaam aas sataq' te, yit' oya tere'n koj atzi'. Tan aatz va'l tala'tzi'i u Tiohx tu u Abrahaam, oya ku'en, ti' ko'n inimal viyol.

19 Pek ¿kam toke' aq'ax u o'tla mantaar unchee'? Kam koj toke', pek majb'al tak'b'u q'u paav. Utz a' sanimali tuul ko'xh su'ul viTxaaom u Tiohx va'l tala'tzi'i. Tan a' vitu'xh ixalam u Abrahaam utz, a' saiq'on ul u b'a'nil. Pek aanjel ichaj u Tiohx ti' ipaasal k'asu'l u o'tla mantaar tu u Moisees. **20** Tan yit' tuch' koj chit itzi' u Tiohx tal q'u mantaar tzi'. Pek chaj itxakunsa ti' talaxe'. Pek aatz cheel, jik chit tuch' itzi' nital ma'j yol u Tiohx, yit' chaj koj nitxakunsa.^q

Viqitzon u o'tla mantaar

21 Pek ¿a' tzik okka u o'tla mantaar sivatzil q'u b'a'nil va'l tal u Tiohx tu u Abrahaam? ¡Yit' a' koj! Tan a' nikunima koj atzi' oj echi, untz'oj nojchit sakuk'ul u atinchil k'atz u Tiohx ti' ko'xh inimal u o'tla mantaar. **22** Pek

ⁿ **3.13-14** Choktaj u Deuteronomio 21.23.

^o **3.16** Choktaj u Geenesis 12.7.

^p **3.17** Choktaj u Eexodo 12.40.

^q **3.20** Aatz u Tiohx, jik titzi' tal q'ul iyol tu u Abrahaam tuch' tu u Jesusu.

nital u Yolb'al Tiohx aas kajay aanima atil jaq' u paav. Ech a' samotxel tu u paav q'u aanima q'u'l sak'uje' ik'u'l ti' u Jesucristo. A' q'u'l samotxk'ulun u b'a'n'il va'l tal u Tiohx.

23 Tan aatz ye'sajich kunimat u Jesusu, echa' preexhu qatin tikuenta u o'tla mantaar. Anal elo' aas qootzaji u Jesusu. **24** Loq' u o'tla mantaar k'uchun u b'ey ti' qopon k'atz u Cristo. Ech ti' vik'uje' kuk'u'l ti' u Cristo sab'eno' b'a'n vatz u Tiohx.

25 Pek aatz cheel, qootzajle aas k'ujlel kuk'u'l ti' u Tiohx. Ech ye'kan nikusavs u k'uchul tetz u b'ey qe, aya' u o'tla mantaar.

26 Ech kajay tek ex, ex ik'aol ime'al Tiohx ti' vik'uje' ek'u'l ti' u Cristo Jesusu. **27** Ech teku'en a' kutxelex tu u Cristo ti' veb'ant evautiismo tu vib'ii. **28** Ech aatz cheel, ye'xhab'il tek atil tel sevatz, k'uxh Israeel, k'uxh puera aanima, k'uxh q'u'l k'ayimal tib' tu aq'on utz, k'uxh yit' a' koj, k'uxh vinajs, k'uxh ixoj. Tan ma'l teko'n evatz k'atz u Cristo Jesusu. **29** Utz oj oknajex ti' u Cristo, ex itu'xh ixalam u Abrahaam atzi'. Ant ex saetzanex ti' u b'a'n'il va'l tal u Tiohx tu u Abrahaam.

4 **1** Loq' itz'ataj etile'. Echa' tzi' aas nikam ma'j tata utz, nitaq'ka q'u tx'iib'al iq'ii tu ma'l tal ik'aol ch'oonale. Yak tekoj chit tetza q'u tx'iib'al q'ii k'uxh kaay te. Tan aatz u k'aola tzi', ech ko'n tatin k'atz vitat ma'l aanima k'ayimal tib' tu aq'on k'uxh a' saetzan u tx'iib'al kajayil. **2** Tan anko'xh ato'k u tal nitxa' tikuenta ilol tetz. Anal saya' tilaxe' aas so'opon u tiempo va'l q'atel tu vitat.

3 Utz echich qatine' u tal nitxa' b'anel tzi' aas ye'sajich qootzajit vinujul. A' atichk'o' ti' inimal q'u txumb'al atil tu u vatz amlika tx'ava' tza'. **4** Pek aatz opon u tiempo va'l q'atich tu u Tiohx, ichaju'l viK'aol, ma'l ixviak alan. A' chit atich uchchil jaq' u o'tla mantaar aas ul itz'poj. **5** Ech sitoo q'u aanima q'u'l atil jaq' u o'tla mantaar tzi' utz, sab'ens ik'aol ime'al Tiohx taq'o. **6** Ech aatz cheel, nojchit o' tek ik'aol ime'al Tiohx. Echixe'at toksa u Tioxhla Espiiritu tetz viK'aol tu qaanima. Utz ech "kuTat", chutek'o' ti' u Tiohx taq'o. **7** Ech aatz u qatin k'atz u Tiohx cheel, yit' ech koj a' tatin ma'l aanima k'ayimal tib' tu aq'on, pek k'aola qatine'. Ech

---

^r **3.27** Aatz u kutxb'al nital tza', nik'am ti' u kutxb'al kuchi'l ech ye'k sach'ixvo' aas ye'k qoksa'm. Aatz vatz u Tiohx, a' ch'ixveb'al u kupaav. Ech nikutx u kupaav vatz Tiohx aas nik'uje' kuk'u'l ti' u Jesusu. Ech ye'k ch'ixa'v sakub'an siatz. Choktaj Q'u Niman Tetz U Jesusu Tu Roma 13.12-14; Q'u Kam Ib'axab'sa Ik'uchax U Tiohx (Apocalipsis) 3.4; 3.18; 7.9.

saetzano' k'atz u Tiohx ti' u b'a'n'il tiq'aq'al u Cristo.

Vib'antu kuenta tib' q'u niman tetz u Jesusu tu q'u sub'ul

8 Tan aatz veti'anka aas ye'-sajenich etootzajit u Tiohx, a' atichk'ex k'atz q'u b'anich tioxh q'u'l yit' Tiohx koj. **9** Pek aatz cheel, etootzaj tek u Tiohx. Utz tootzaj tek u Tiohx aas ex ik'aol ime'al. Pek ¿kam tek saelka oj nipajq'aavetoksa etib' jaq' u o'tla mantaar va'l kam koj nilochonka utz, kam koj itxa'k? **10** A' tepaj nenima q'u kostuumbre tetz q'u q'ii, q'u ich' utz, q'u ya'b'.

11 Ech nunka'tziiune' k'uxh val u b'a'nla chusb'al sete. Tan kamal ye'xhkam ko'xh niyolonku sek'atza.

12 Pek b'antaj b'a'n'il hermanos. Aatz cheel b'antaj ex echa' in tan, ye'xhkam nunnima u o'tla mantaar. Tan unb'anin echa' ex majte, aas atich'in texo'l. A' chit ye'xhkam nich-enima u o'tla mantaar. Jik ek'ulin. Ye'xhkam ma'j eb'an ve.

13 Nenache' atzi', aas ti' itxayt'in yaab'il k'uxh val u b'a'nla chusb'al sete.^s **14** Utz k'uxh kan chaj ko'xh sajilok'in tu q'u vak'onb'e'm tu q'u tza'l nipaalk'in, ye'xhkam etz'eje'lin. Ye'xhkam eteesa unq'ii. Pek aal tiira etilb'e'in. Aya'l kala tilb'el ma'l aanjel tetz Tiohx eb'an ve. Aya'l kala ech in u Cristo Jesusu sevatz. **15** Tan nojchit vila aas

nichtel etaanima vi'. Aal si'cheq'l'e' seteesa q'u b'aq' evatz utz, setaq' ve oj sunsavsa. Pek ¿ke'ch tek u txuq'txunchil cheel va'l nichenach vi'? **16** Aal kamal in tek ekontra cheel tan, nival vinujul sete.

17 Tan aatz q'u aanima eesanal tu b'ey, techal chit tel taanima seti' tilone'. Loq' atil isa' seti'. A' isa' eteesalka qi'. Ech sa-tz'ejxex ti' q'ul ichusb'al. **18** Utz b'a'n aas b'enamen sael etaanima ti' q'u kam b'a'n. Ye'k saya'ex. Ech yit' anal ko'nkoxh se'el etaanima vi' aas atilin texo'l.

19 ¡Hermanos, kaana unpaal tu k'axk'o seti'! Echa' ipaal u ixoj tu chi'om aas nitatin titz'in. Anal saya'in aas ma't chit tatin u Cristo tetaanima b'a'n'il. Tan ech ex unk'aol unme'al. **20** Utz a' unsa' atilkojin texo'l cheel. Ech sunchok txumb'al ti' talax q'u kam sete vatzsaj oj ye'xh nitel etxumb'al tuul. Tan nitekisotz unk'u'l setaq'o tu va'l neb'ane'.

U kam nik'am ti' u Agar tuch' u Sara

21 Pek altaj ve, ex ab'iste ex a' chit esa' inimal u o'tla mantaar. ¿Yetz at ni'enku sete kam nitale'? **22** Tan nital u Yolb'al Tiohx aas atin ka'va'l ik'aol u Abrahaam. Ma'l, titz'inich tuch' u ixoj va'l k'ayimich tib' tu aq'on tzixe'. Utz va't, titz'inich tuch' u nojla tixoj

^s 4.13 Choktaj Q'u B'a'nla Chaj Kam B'anel (Hechos) 16.6.

va'l yit' k'ayimal koj tib' tu aq'on.^t **23** Utz k'uxh itz'pu u titz'in tuch' u ixoj va'l k'ayimich tib' tu aq'on tzixe' tan, a' toksa je' vitxumb'al u Abrahaam. Pek aatz u titz'in itz'pu tuch' u nojla tixoj tan, u Tiohx alon. Utz a' va'l saetzan u b'a'nil.

24 Aatz u kam k'amel ti' tu u yol tzi', atil ma'l tokeb'al. Aatz ka'va'l q'u ixoj tzi', a' nik'am ti' ka'va'l nuk'u'm. Aatz ma'l q'u nuk'u'm tzi', aya' va'l uch vi' u muunte Sinaii. Utz a' nik'am ti' u Agar. Ech aatz q'u'l niniman u nuk'u'm tzi', a' atik jaq' u o'tla mantaar. Echa' k'ayimal tib' tu aq'on tu u tatine'. **25** Aatz u Agar, a' nik'am ti' u muunte Sinaii tikuenta Araabia. Utz nik'am ti' u Jerusaleen majte, u tenam vatz tx'ava' cheel. Tan a' nimotxinima u o'tla mantaar. Ech aatz q'u tatine' tzi', echa' k'ayimal tib' tu aq'on. **26** Pek aatz u Jerusaleen va'l aye'n aal ije' tu Amlika, a' nik'am ti' u Sara, va'l nojla tixoj u Abrahaam, va'l yit' k'ayimal koj tib' tu aq'on. A' va'l ato'k'o' ti', echa' kunan. **27** Tan tz'ib'amalka tu u Yolb'al Tiohx ech tza':

—jTxuq'txunen ixoj ab'iste axh ye'kax chee iitz'in!
jQetun tu txuq'txunchil utz;
al vachi'b'ichil

ab'iste axh yootzaj chi'on ti' tatin nitxa'a!
Tan aatz u ixoj va'l nitelab'elka,
maas titz'in sa'atin vatz va'l atil ivinaj.— Chia.^u

28 Hermanos, aatz o', ech o' u Isaac. O' q'u'l al el tu u Tiohx aas se'eno' sik'aol ime'al. **29** Loq' aatz u k'aola va'l itz'pu titxumb'al chi'l, ichi'k'ula u k'aola va'l itz'pu titxumb'al u Tioxhla Espiiritu. Ech va'l nipaalk'o' cheel.^v **30** Pek ¿kantal u Yolb'al Tiohx ti'? Nital ech tza': —Ojcha b'en u ixoj tuch' u titz'in va'l k'ayimal tib' tu aq'on tzaxe' tzi'. Tan yit' sa'kojivoki q'u kam u titz'in tuch' u titz'in u ixoj va'l yit' k'ayimal koj tib' tu aq'on.— Chia.^w

31 Ech toke' hermanos, yit' a' koj atik'o' jaq' u o'tla mantaar, va'l a' nik'am ti' u titz'in u ixoj k'ayimal tib' tu aq'on. Pek a' atilk'o' jaq' u b'a'nla chusb'al. Echa' o' u titz'in u Sara, u ixoj va'l yit' k'ayimich koj tib' tu aq'on.

U atinchil tu u chitpichil
vatz u paav

5 **1** U Cristo vetchitpuno' tan, a' isa' aas q'alpinaj qatine'. Echixe'at tii etatin k'atza. Utz q'aavi'ch tere'n etoksa etib' jaq'

^t 4.22 Choktaj u Geenesis 16.15; 21.2.

^u 4.27 Choktaj u Isaiais 54.1.

^v 4.29 Choktaj u Geenesis 21.9.

^w 4.30 Choktaj u Geenesis 21.10.

u o'tla mantaar. Echa' yugo tiqul aq'onomla vaakaxh.

2 Ab'itaj va'l nivale' tza', in Pablo. Ye'k itxa'k vikam u Cristo sete atzi' untz'oj sa'pajenima u o'tla mantaar utz, satzok'ax el b'iil echi'l. **3** Utz nunka'paju talax tu q'u aanima q'u'l ninima u mantaar ti' itzok'ax el b'iil ichi'l, aas ministeer sinima kajay u o'tla mantaar oj echi. Yit' ta'xh koj sinima va'l tzi'. **4** Utz ab'iste ex nialon aas ti' viminal u o'tla mantaar sab'enex b'a'n vatz Tioxh, xaanye'lex k'atz u Cristo. Elyex k'atz vib'a'nil. **5** Pek aatz o', qootzajle tu u Tioxhla Espiiritu aas sataq'b'eno' jikom vatz u Tioxh ti' vik'uje' kuk'u'l ti' u Jesusu. **6** Tan aatz tu u atinchil k'atz u Cristo Jesusu, ye'k tokeb'al va'l k'uxh tzok'el el b'iil chi'l oj ye'ka. Pek a' ib'o'q'ol vik'uje' kuk'u'l ti' u Cristo utz, tii tzik o' qib'ilaj taq'o.

7 B'a'nich ex b'anel. Pek ¿ab'il chaj vetmajonex ti' inimal vinujul? **8** Aatz u txumb'al okyu tevi' tzi', yit' u Tioxh koj vetoksan sek'atza, va'l sik'lenex tu u b'a'nil. **9** Pek b'oyelex vet-b'anaxi. Echa' u q'ota aas tuch' ko'xh b'iil tx'amla q'ota se'en tixo'l, satx'amtu kajayil. **10** Loq' k'ujlel unk'u'l ti' u kuB'aals Amlika aas yit' u ye'xtxojla chusb'al koj so'ok tevi' tzi'. U Tioxh sa'aq'on ku' choob'al paav ti' va'l nieesanex tu b'ey, ab'il chetz ko'xhtu'.

11 Pek aatz in hermanos, ye'xhkam nunya'lu q'u puera aanima ti' inimal u o'tla mantaar, echa' ti' itzok'ax el b'iil chi'l. Tan nikojunya'lu, ye'xhkam nitojcha'in q'u Israeel koj atzi'. Pek nivojchale' tan, a' nunchus u b'a'nla chusb'al ti' vikam u Jesusu vatz kurus. Utz a' va'l ye'xtxoj ni'enku te. **12** ¡Aal tek b'a'n tiira koj nitzok'el kajayil vichi'l q'u'l nieesanex tu b'ey tzi'!

Vilochtu tib' q'u niman tetz u Jesusu ti' ib'anax u b'a'nil

13 Aatz ex hermanos, u Tioxh vetsik'lenex k'atza ti' etel jaq' u o'tla mantaar. Utz ye'kan tek ex tikuenta cheel. Pek loq' yit' ti' koj chitpi'ex kam texh paav seb'an tuch' vechi'l. Pek a' seloch etib' ti' u b'a'nil. Seb'an tii setib'ilaj. **14** Tan niminal kajay u o'tla mantaar atzi' oj sab'anax va'l nitale': —Tii'axh ti' vamol echa' a'antu tii sai'.— Chia.^x **15** Echixe'at ye'k samotxechi' etib' utz, ye'k sechi'k'ula etib'. Ya'sataj tan, b'a'n si'ane', sa'-texhmotxesotzsa je' etib' setib'ilaj.

Vimajax q'u ye'xtxojla tacha'v u chi'l

16 Pek nival sete, aal b'a'n a' tii senima vitxumb'al u Tioxhla Espiiritu utz, ech ye'k senima u tacha'v vechi'l. **17** Tan aatz q'u tacha'v u chi'l, yi'sa' vitxumb'al

^x 5.14 Choktaj u Leviitico 19.18.

u Tioxhla Espiiritu. Utz aatz u Tioxhla Espiiritu majte, yi'sa' q'u tacha'v u chi'l. Ye' nimotxik'ul tib'. Ech ye' neb'an taq'o kam va'l esa'. **18** Tan oj a' netoksa tetz u Tioxhla Espiiritu, ye'k ex jaq' u o'tla mantaar atzi'.

19 Tan vatzsaj ootzajili ab'iste q'u paav ni'an u chi'l. Utz aya' q'u'l tza': q'u eesaib' tu b'ey tuch' aanima yit' ik'ulel koj, q'u tzu'-kinil, q'u tz'ejxichil ti' ib'anax ye'xtxojla chaj kam, **20** u nima b'anich tioxh, u istanil, u chi'-k'ulaib', u ch'a'o, u nachoj suyel, u k'a'nal, u yaayoli'b', u oksa xo'l, u nima ye'xtxojla chusb'al, **21** u chi'na'nk'u'lil, u yatz'i'b', u q'ab'a'm, tuch' va'l ye'k chit nooeb'al ti' echb'u'm utz, tuch' tere'n q'u paav ech tzi'. Ech ni'xhval sete aas eb'anch etetz, echa' alel sete vaq'o. Tan aatz q'u aanima b'anol tetz q'u kam tzi', sa'kojetzan ti' viQ'esalail u Tioxh.

22 Pek a' saqoksa tetz q'u txumb'al nicheesa u Tioxhla Espiiritu sukuk'atza, q'u'l echa' b'a'nla vatz tze'. Utz aya' q'u'l tza': u kub'antu tii'o' qib'ilaj, u chi'b'ichil, u paas, u paciencia, u jikil, u b'ano b'a'n'il, u k'uje'ich k'u'lal ti' Tioxh, **23** u maanxhoil utz, tuch' u majo'ib' ti' ib'anax q'u ye'xtxoj. Tan ye'k mantaar samajono' ti' ib'anax q'u kam tzi'. **24** Tan aatz o', niman tetz u Cristo, ya'samal tek q'u tacha'v kuchi'l qaq'o. Ech antu kamnaj u

tacha'v u kuchi'l tuch' u Cristo vatz kurus. **25** A' itz'pixsano' u Tioxhla Espiiritu tu u qatin k'atz u Tioxh. Ech toke' a' chit noj qoksa tetz.

26 Ech ye' ko'xh kut'anb'a' qib'. Ye' ko'xh ilak tib' kuvi' qib'ilaj. Utz sako'nkoxhkuchi'-k'ula qib' majte.

U lochoib' tu kajay q'u kam

6 **1** Hermanos, oj netil ma'j aanima texo'l aas nib'an paav, oksataj tu jik tuch' maanxhoil. A' so'oksan tu jik ab'iste sete nojchit q'anb'inajex k'atz u Tioxh. Loq' kuenta'ex tan, b'a'n si'ane' saku'ex tu paav taab'a'b'en majte. **2** Pek lochob'etaj etib' setib'ilaj tu q'u tza'l ni-paalk'ex. Ech senima vimantaar u Cristo.^y **3** Tan oj ab'il a' techal ko'xh ninache' utz, yit' techal koj vatz Tioxh, ijunal ko'xh nisotzsa je' ik'u'l. **4** Ech toke' nachtaj je' q'ul eb'anon sejunuil, b'a'n tzik. Ech ex sanachon sejunuil, ex tzik b'a'n. Loq' yit' ti' koj aas sa'-tekepaasa etib' vi' emol, pek ex ko'xh saootzajin aas b'a'n va'l neb'ane'. **5** Tan junun aanima sailon je' iq'aq'al q'ul ib'anone'.

6 Ab'il va'l nichusax ti' u yolb'al Tioxh, echen sataq' tetz u chusul tetz kam atil tzixe'.

7 Ye' ko'xh esotzsa je' ek'u'l. Tan ye'xhab'il ko'xh sasub'un u Tioxh. Tan kajay va'l nichik u aanima, a' va'l satil iq'aq'al.^z

^y **6.2** Choktaj U Xhan 13.34-35.

^z **6.7** Choktaj u Leviitico 19.18; u Proverbios 22.8; u Oseas 8.7.

8 Ech ab'il a', a' chit sichik u onkonil tuch' q'u tacha'v vichi'l, a' sik'ul u choob'al paav. Utz ab'il va'l a' sichik q'u b'a'nil isa' u Tioxhla Espiiritu, a' sik'ul u atinchil tu b'enq'ii b'ensaj. **9** Utz ye' ko'xh jochp'o' ti' ib'anax q'u b'a'nil. Tan sa'nalopon tiempo aas saqil iq'aq'al oj ye'k sajochp'o'. **10** Ech kub'antaj chit b'a'nil tu kajay aanima chaj paj. Loq' a' chit b'axa sakuloch q'u kumul niman tetz u Jesusu.

U paalchil tu tza'l ti' u Cristo

11 At noj b'enku sete aas tu nimla chaj tz'ib' nuntz'ib'av b'en u yol sete tza'. In chit vetq'ab'in iveete'.

12 Aatz q'u'l niya'lunex ti' etzok'te'l echi'l, a' isa' aas b'a'n sakaak tuch' q'u Israeel. Ech ye'k sachi'k'ulal ti' vikam u Jesusu vatz kurus. **13** Loq' aal niko'xh q'u'l tzok'el el ichi'l, nikojtole' ti' inimal u o'tla mantaar. Pek a' isa' toksat iq'ii seti' aas vet'ole' ti' etok ti' inimal u kostuumbre

tzi'. **14** Pek ech koj in tan, ye'xh ko'xh jatu sa'kojvoksa je' unq'ii seti'. Pek a' tokeb'al unq'ii vi-kameb'al kuB'aal Jesucristo vatz kurus. Ech ti' va'l i'an u Jesusu tzi', sotznaj tek q'u paav sunvatz q'u'l atil tu u vatz amlika tx'ava' tza'. Utz sotznajtek'in siatz majte. **15** A' ib'o'q'ol u itz'pichil k'atz u Cristo, yit' a' koj ib'o'q'ol oj tzok'el el chi'l oj ye' tzok'el el. **16** Ech atoj u b'a'nla atinchil xo'l q'u aanima q'u'l ech ipaal sapaali va'l nital u b'a'nla chusb'al tza'. U Tioxh satxumun iatz; echat q'u Israeel majte, vitenam u Tioxh.

17 B'a'n a' ye'xhab'il tere'n koj ve't chi'k'ulanin taab'a'b'en ti' q'u chusb'al tza' tan, ma'xh b'anaxyu ve. Iq'omal q'u jaleb'al ak'onb'e'm tunchi'l ti' u kuB'aal Jesusu; vechlal aas in taq'onom u kuB'aal Jesusu.

Vitzojpu u u' tza'

18 Hermanos, atin koj vib'a'n-il u kuB'aal Jesucristo tetaanxel-al. A'i.